

УДК [339.37:658.821]:005.412

Т. О. Загорна

*Макіївський економіко-гуманітарний інститут***ДІАГНОСТИКА КОНКУРЕНТНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ
ДЛЯ ЦІЛЕЙ СТРУКТУРНОГО АНАЛІЗУ РИНКІВ**

На підставі методу згортки, який має практичне значення в управлінні конкурентними перевагами на рівні підприємств, процесами розвитку споживчого ринку та сегменту роздрібної торгівлі на рівні місцевих органів влади, запропоновано алгоритм виявлення та оцінки положення господарюючого суб'єкта на регіональному товарному ринку.

Ключові слова: конкурентні переваги, товарний ринок, споживчий ринок, метод згортки, роздрібна торгівля.

С использованием метода свертки, который имеет практическое значение в управлении конкурентными преимуществами на уровне предприятий, процессами развития потребительского рынка и сегмента розничной торговли на уровне местных органов власти, предложен алгоритм выявления и оценки доминирующего положения хозяйствующего субъекта на региональном товарном рынке.

Ключевые слова: конкурентные преимущества, товарный рынок, потребительский рынок, метод свертки, розничная торговля.

The article proposes an algorithm for identifying and assessing the dominant position of the economic entity at the regional commodity market through the implementation of convolution method, which proves its high practical importance in managing the competitive advantages at the enterprise level, the development of the consumer market and retail segment at the level of local governments.

Keywords: competitive advantage, commodity market, consumer market, convolution method, retail trade.

Поступове зниження рівня централізації, відмова від галузевого принципу управління та перетворення регіонів країни в економічно самокеровані території привели до зростання ролі параметричної діагностики, зокрема на товарних ринках. Розвиток товарних та споживчого ринків на принципах конкуренції позитивно впливає на якість життя населення, продовольчу безпеку, конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників, на соціальну та екологічну обстановку. Споживчий ринок та позитивна динаміка його розвитку характеризує економічну стійкість і політичну незалежність національного господарства. Але досягнення стану позитивної конкурентної динаміки не може відбутися саме собою, автоматично. Державна політика регулювання стихійних процесів повинна бути обґрунтованою. Необхідна цілеспрямована планомірна і постійна робота, пов'язана із діагностикою конкурентного розвитку регіональних економічних систем, товарних ринків та макросегментів споживчого ринку. У сучасних економічних дослідженнях певна увага приділяється розробці економіко-математичних методів для моделювання процесів конкурентного розвитку. За діагностичного моделювання конкурентної динаміки виявляють основні чинники формування конкурентних переваг, проводять оцінку конкурентної позиції та конкурентної поведінки, що дозволяє сформулювати перелік основних програмно-цілевих заходів щодо нейтралізації цих загроз і визначити напрями конкурентного розвитку галузей та ринків.

Різні аспекти антимонопольного регулювання та управління економікою на сучасному етапі представлені в роботах Л. І. Абалкіна, Г. В. Атамчука, Н. Б. Малахової, Р. А. Фатхутдінова, Г. В. Філюк, А. А. Френкеля [5; 6]. Питанням модельних

підходів дослідження конкуренції відводять особливе місце в економічній науці. За ключовими напрямками, як правило, вони охоплюють коло завдань, які мають маркетингову спрямованість: оцінка конкурентоспроможності підприємства і товару, аналіз ринкових позицій в умовах конкуренції, моделювання товарної політики. Питання цього плану отримали достатньо широкий розгляд у працях Г. Л. Азоева, Г. Л. Багієва, О. П. Градова, Ю. Б. Іванова, І. Л. Решетникової, Х. Хершгена, Т. Шахдінарова [3]. Методологічні та практичні питання оцінки проблематики економічного розвитку товарного і споживчого ринків на рівні регіону досліджувалися в працях вітчизняних і зарубіжних вчених: О. М. Азарян, В. В. Апопія, Т. С. Максимової, В. А. Павлової, О. Д. Шеремета, Є. Г. Ясіна [2]. Але і досі не сформовано комплексного підходу з питань діагностичного забезпечення конкурентної поведінки підприємств з урахуванням результатів структурного аналізу ринку.

Проблеми математичної діагностики конкурентного розвитку споживчого сектору та його макросегментів як сектору, що підсумовує і формує потенціал макроекономічної системи на території регіону, залишаються маловивченими, а процеси конкурентної динаміки споживчого ринку та його окремих сегментів не контролюють на регіональному рівні через відсутність відповідного методичного та інструментального апарату [1, с. 14–15]. Це зумовлює необхідність наукового пошуку і розробки комплексних підходів до діагностики конкурентного стану підприємств з урахуванням характеру домінування учасників ринку. Застосування таких інструментів як оцінка, аналіз і прогноз конкурентної динаміки дозволить усунути протиріччя в темпах і характеристиках розвитку товарного і споживчого ринків на регіональному рівні.

Метою дослідження є за допомогою багатокритеріальної моделі кластерної оптимізації виявлення домінувального становища підприємства на регіональному товарному ринку розробити етапи діагностики конкурентного середовища і на цій підставі сформулювати ієрархію факторів оцінки конкурентної поведінки на ринку роздрібних посередників.

Багатокритеріальна модель кластерної оптимізації виявлення домінувального положення господарюючого суб'єкта на регіональному товарному ринку є елементом діагностики конкурентного середовища внаслідок застосування теорії ієрархічних систем. Завдання зводиться до того, щоб виявити у формалізованому вигляді можливість зловживання своїм положенням конкретного господарюючого суб'єкта на заданому регіональному товарному ринку і визначити необхідність застосування антимонопольним органом заходів щодо нього.

Для цього необхідно віднести ринок до одного з типів з погляду конкурентних можливостей; віднести господарюючий суб'єкт до одного з суб'єктних класів; оцінити можливість зміни належності як ринку, так і господарюючого суб'єкта до відповідного типу і класу в динаміці; побудувати функцію ухвалення рішення щодо можливості зловживання домінуючим положенням; оцінити значення інтегрального показника відповідно до побудованої функції. Спираючись на результати досліджень проблеми діагностичного забезпечення сталого розвитку систем мезорівня [7, с. 18–20], ставимо за мету розробити авторський підхід до аналізу вектора конкурентної поведінки учасників споживчого ринку, а саме операторів ринку роздрібних посередників.

Алгоритм модельного виявлення домінувального положення господарюючого суб'єкта на регіональному товарному ринку представлено на рис. 1.

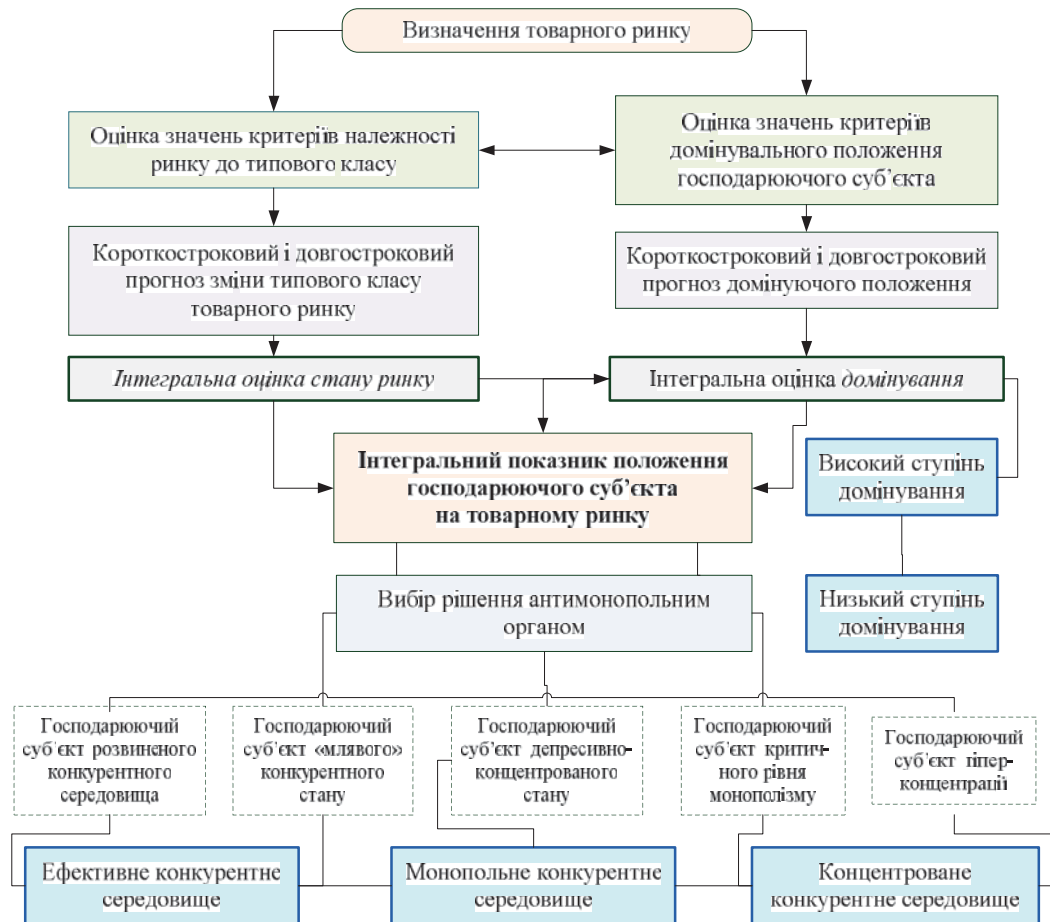

Рис. 1. Алгоритм виявлення домінувального положення господарюючого суб'єкта на регіональному товарному ринку

(джерело: авторська розробка на підставі [7, с. 19–22])

Оцінювання домінуючих позиції підприємства на ринку здійснено поетапно: з безлічі товарних ринків R виділимо чотири типи $R_i \subset R \ i=1..4$: досконала конкуренція (ДК), монополістична конкуренція (МК), олігополія (О), монополія (М). Потрібно ухвалити рішення про належність ринку r до якого-небудь типу R_i . Для віднесення досліджуваного ринку до одного з типів сформульовано множину критеріїв $X: \{x_i\}$, сформованих у вигляді ієрархічної структури.

Множина критеріїв X включає підмножину групових критеріїв $\bar{X}: \{\bar{x}_i\}$, що підлягають оцінці, і підмножину інтегральних критеріїв $\tilde{X}: \{\tilde{x}_i\}$, $X = \bar{X} \cup \tilde{X}$.

Значення вагових коефіцієнтів визначають експертним шляхом, вони можуть коректуватися з накопиченням додаткової інформації про класифікацію ринкових структур. Значення інтегральних критеріїв розраховують як лінійну згортку значень групових та інтегральних критеріїв x_j , розташованих на наступному рівні ієрархії і для яких інтегральний критерій \tilde{x}_i є «батьком»: $\tilde{x}_i = \sum x_j \lambda_j$. Значення групових критеріїв є вхідною інформацією для описуваної моделі і підлягають безпосередній оцінці. Для кожного з групових критеріїв сформовано порядкову шкалу. Особливістю порядкових шкал є їхня здатність урахувати

як кількісні, так і якісні характеристики цих процесів. Через різномірність індивідуальних критеріїв проведено нормалізацію їхніх значень за допомогою функції ймовірнісного розподілу приналежності досліджуваного ринку до кожного з класових типів:

$$P_j : \{p_{ij}, i=1...3\} \sum p_{ij} = 1, \quad (1)$$

де p_{ij} – вірогідність віднесення досліджуваного ринку до i -го типу за аналізованим критерієм під час отримання j -тої оцінки на порядковій шкалі критерію.

З урахуванням сформованої множини критеріїв класифікацію поточного стану досліджуваного ринку здійснюють так [7, с. 20–22]:

1. Проводять оцінку ринку за всіма груповими критеріями на підставі відповідних порядкових шкал.

2. Розраховують ймовірнісні показники приналежності ринку до кожного з типів: P_{EK} , P_M , P_K за допомогою лінійної згортки відповідних значень вірогідності і вагових коефіцієнтів для всієї ієрархії критеріїв.

3. Визначають тип, що має найбільший ймовірнісний показник P_{nom} :

$$P_{nom} = \max \{P_{EK}, P_M, P_K\}, \quad (2)$$

де P_{EK} , P_M , P_K – вірогідність віднесення ринку до відповідного класового типу в поточному періоді.

Для отримання більш об'єктивної картини стану ринку досліджують тенденції його розвитку в ретроспективному періоді і складають прогноз можливості його кількісно-якісної видозміни, переходу з одного типу до іншого в короткостроковій і довгостроковій перспективі на підставі інформаційного моделювання і методів експертного прогнозування. Спочатку необхідно оцінити прогнозований стан ринку за всіма критеріями і знайти ймовірнісні оцінки переходу ринку до іншого класового типу в короткостроковому і довгостроковому періоді:

$$P_{k-стр}^{рин} = \max \{P_{EKk-стр}, P_{Mk-стр}, P_{Kk-стр}\}, \quad (3)$$

$$P_{d-стр}^{рин} = \max \{P_{EKd-стр}, P_{Md-стр}, P_{Kd-стр}\}; \quad (4)$$

де $P_{KK k-стр} \dots P_{M d-стр}$ – ймовірнісні оцінки переходу ринку до кожного з типів у короткостроковому і довгостроковому періодах.

Отримані результати дозволяють сформулювати інтегральну модель оцінки потенційної можливості зловживання домінуючим положенням на досліджуваному ринку. Для відображення отриманих ймовірнісних оцінок розрахунок здійснюють за бальною шкалою $P_{рин} > Q_{рин}$ відповідно до табл. 1.

Таблиця 1

Відображення ймовірнісних оцінок належності ринку до певного типу за бальною шкалою

Бальне значення $Q_{рин}$, що відповідає типу ринку		
Ефективна конкуренція (ЕК) $P_{max}^{рин} = P_{EK}$	Монопольстична конкуренція (М) $P_{max}^{рин} = P_M$	Концентрація (К) $P_{max}^{рин} = P_K$
1	5	10

Потрібно звернути увагу на той факт, що в процесі дослідження застосовуватиметься лише десятибальна шкала оцінок. Вибір пояснюється точкою зору автора, що така розмірність шкали є найбільш поширеною і оптимальною за своїм розмахом.

Модифікована формула інтегральної оцінки стану споживчого ринку має вигляд:

$$Q_{KCP} = \frac{Q_{ном}^{рин} \cdot \xi_{ном} + Q_{к-стр}^{рин} \cdot \xi_{к-стр} + Q_{д-стр}^{рин} \cdot \xi_{д-стр}}{\Delta \cdot (\xi_{ном} + \xi_{к-стр} + \xi_{д-стр})}, \quad (5)$$

де Q_{KCP} – інтегральна оцінка динаміки змін конкурентного стану споживчого ринку;

$Q_{ном}^{рин}$, $Q_{к-стр}^{рин}$, $Q_{д-стр}^{рин}$ – відображення ймовірнісних оцінок $P_{ном}^{рин}$, $P_{к-стр}^{рин}$, $P_{д-стр}^{рин}$;

$\xi_{ном}$, $\xi_{к-стр}$, $\xi_{д-стр}$ – коефіцієнти, що виражають зниження ступеня впевненості відповідно в короткостроковому й довгостроковому прогнозі стосовно оцінки поточного стану споживчого ринку внаслідок зростання невизначеності (експертним шляхом ухвалюємо $\xi_{ном} = 1$, $\xi_{к-стр} = 1/2$, $\xi_{д-стр} = 1/4$); $\Delta = 10$ – розмах використовуваної бальної шкали.

Значення показника Q_{KCP} можуть бути в межах від 0 до 1, більшому значенню показника відповідає вищий ризик потенційного зловживання домінуючим положенням на ринку.

На першому етапі ми проаналізуємо ринкове середовище, у якому діє господарюючий суб'єкт. На другому етапі здійснюємо аналіз діяльності самого господарюючого суб'єкта, застосовуючи той самий підхід, що і на першому етапі. Наостанок, формуємо єдину інтегральну оцінку зловживання своїм домінуючим положенням конкретного господарюючого суб'єкта на товарному ринку.

Далі визначимо найбільш вірогідне поточне положення господарюючого суб'єкта на ринку (домінуюльне (D) або недомінуюльне (HD)). Для цього оцінюємо положення господарюючого суб'єкта за всіма груповими критеріями на підставі відповідних порядкових шкал; розраховуємо ймовірнісні показники: P_D , P_{HD} за допомогою лінійної згортки відповідних значень вірогідності і вагових коефіцієнтів критеріїв для всієї ієрархії критеріїв; визначаємо найбільш вірогідне поточне положення господарюючого суб'єкта:

$$P_{ном}^{zc} = \max\{P_D, P_{HD}\}, \quad (6)$$

де P_D – вірогідність визнання положення господарюючого суб'єкта $P_{ном}^{zc}$ домінуювальним;

P_{HD} – вірогідність визнання положення господарюючого суб'єкта недомінуювальним.

Для прогнозування значень чисельних критеріїв, таких як частка ринку, використовуємо регресійне рівняння на основі ретроспективного аналізу стану ринку за період 2–3 роки. Рівняння регресії базується на статистичному масиві даних за досліджуваній період і має вигляд $y = f(t)$, відображає динаміку аналізованого показника. Регресію представлено одним із рівнянь $y = at + b$, $y = at^2 + bt + c$, $y = ae^{bt}$ і т. д.

Ймовірнісні оцінки зміни положення господарюючого суб'єкта в короткостроковому і довгостроковому періодах визначаються так:

$$P_{к-стр}^{zc} = \max\{P_{Dк-стр}, P_{HDк-стр}\}, \quad (7)$$

$$P_{д-стр}^{zc} = \max\{P_{Dд-стр}, P_{HDд-стр}\}; \quad (8)$$

де $P_{Д\text{-стр}} \dots P_{НД\text{-стр}}$ – імовірнісні оцінки отримання господарюючим суб'єктом відповідного положення в короткостроковій і довгостроковій перспективі.

Отримані результати дозволяють сформулювати інтегральну оцінку потенційної можливості зловживання домінувальним положенням господарюючого суб'єкта на ринку в динаміці. Для цього знайдемо відображення отриманих імовірнісних оцінок на бальній шкалі $P_{zc} > Q_{zc}$, де бальне значення Q_{zc} визначають за шкалою (табл. 2).

Таблиця 2

Відображення ймовірнісних оцінок домінувального положення за бальною шкалою

Бальне значення Q_{zc} що відповідає положенню господарюючого суб'єкта	
Домінувальне ($Q_{Д}^{zc}$) $P_{\max}^{zc} = P_{Д}$	Недомінувальне ($Q_{НД}^{zc}$) $P_{\max}^{zc} = P_{НД}$
10	1

Необхідно відзначити, що, з одного боку, потрібно об'єктивно врахувати багатокритеріальність реального положення господарюючого суб'єкта, а з іншого, чітке бінарне розділення домінувального і недомінувального положення господарюючого суб'єкта на ринку, що визначене чинним законодавством. Тому бальне значення Q_{zc} , яке відповідає реальному положенню господарюючого суб'єкта, визначимо з урахуванням його можливої належності до обох класів за формулою:

$$Q^{zc} = P_{Д} \cdot Q_{Д}^{zc} + P_{НД} \cdot Q_{НД}^{zc}, \quad (9)$$

де $Q_{Д}^{zc}$ і $Q_{НД}^{zc}$ – бальні значення Q_{zc} , що відповідають домінувальному та недомінувальному положенню господарюючого суб'єкта (визначають відповідно до табл. 2).

Інтегральну оцінку потенційної можливості зловживання господарюючим суб'єктом своїм домінувальним положенням визначимо за формулою:

$$Q_{ДПС} = \frac{Q_{\text{ном}}^{zc} \cdot \xi_{\text{ном}} + Q_{\text{к-стр}}^{zc} \cdot \xi_{\text{к-стр}} + Q_{\text{д-стр}}^{zc} \cdot \xi_{\text{д-стр}}}{\Delta \cdot (\xi_{\text{ном}} + \xi_{\text{к-стр}} + \xi_{\text{д-стр}})}, \quad (10)$$

де $Q_{ДПС}$ – динаміка змін домінувальних позицій господарюючих суб'єктів;

$Q_{\text{ном}}^{zc}$, $Q_{\text{к-стр}}^{zc}$, $Q_{\text{д-стр}}^{zc}$ – реальні відображення ймовірнісних оцінок $P_{\text{ном}}^{zc}$, $P_{\text{к-стр}}^{zc}$, $P_{\text{д-стр}}^{zc}$; $\xi_{\text{ном}}$, $\xi_{\text{к-стр}}$, $\xi_{\text{д-стр}}$ – коефіцієнти, що виражають зниження ступеня впевненості відповідно в короткостроковому й довгостроковому прогнозі стосовно оцінки поточного стану внаслідок зростання невизначеності (експертним шляхом ухвалюємо $\xi_{\text{ном}} = 1$, $\xi_{\text{к-стр}} = 1/2$, $\xi_{\text{д-стр}} = 1/4$); $\Delta = 10$ – розмах використовуваної бальної шкали.

Комплексний розгляд інтегральних показників $Q_{КСР}$ і $Q_{ДПС}$ дозволяє проаналізувати можливість та ступінь зловживання своїм домінувальним положенням конкретного господарюючого суб'єкта $Q_{СД}$ на товарному ринку:

$$Q_{СД} = \min \{ Q_{КСР}, Q_{ДПС} \}, \quad (11)$$

де $Q_{СД}$ – комплексна оцінка можливості зловживання господарюючим суб'єктом власним домінувальним положенням на ринку.

Можливість зловживання домінувальним положенням тим вище, чим менш конкурентним є товарний ринок і чим стійкішим є домінувальне положення господарюючого

суб'єкта. За результатами модельного дослідження антимонопольний орган ухвалює диференційовану систему заходів відповідно до інтерпретації отриманого інтегрального показника (табл. 3).

Таблиця 3

Характеристика інтегрального показника оцінки конкурентного середовища споживчого ринку

Значення коефіцієнта	Інтерпретація
$0 < Q_{СД} < 0,2$	Господарюючий суб'єкт ефективного конкурентного середовища
$0,2 < Q_{СД} < 0,4$	Господарюючий суб'єкт «статичного» конкурентного стану
$0,4 < Q_{СД} < 0,6$	Господарюючий суб'єкт природно-монопольного стану
$0,6 < Q_{СД} < 0,8$	Господарюючий суб'єкт критичного рівня монополізму
$0,8 < Q_{СД} < 1$	Господарюючий суб'єкт гіперконцентрації

Модель дозволяє провести аналіз і спрогнозувати стан регіонального споживчого ринку в цілому та окремих господарюючих суб'єктів на ньому, отримати числову оцінку потенційної або реальної можливості зловживання домінуючим положенням. Отриманий інтегральний показник є об'єктивною характеристикою, яка може бути покладена в основу ухвалення управлінського рішення антимонопольним органом про характер своїх дій щодо різних господарюючих суб'єктів, які діють на регіональному товарному ринку, що є невід'ємною частиною споживчого ринку та системи роздрібно-торгівлі регіону.

Використовуючи результати запропонованої моделі, сформуємо авторську систему чинників, які справляють суттєвий вплив на динаміку конкурентної поведінки учасників ринку роздрібних посередників. Складно заперечувати специфіку конкуренції на ринку торговельних посередників, її багатшарову факторну структуру і значну динаміку в порівнянні з конкуренцією виробничих підприємств. У межах чинного аксіоматичного ядра теорії конкуренції відсутня методологія вивчення конкурентної поведінки суб'єктів ринку роздрібних посередників. А тим часом саме конкурентна поведінка та структура ринку, характер конкурентних рішень і дій викликають істотні зміни в конкурентних позиціях учасників. Останнє, у свою чергу, обумовлює *динаміку конкуренції*, її векторний і циклічний характер, можливість ухвалювати стратегічні рішення на підставі результатів діагностики конкуренції в галузі. Конкурентна поведінка в роздрібно-торгівлі визначається, на нашу думку, значенням і взаємодією таких факторів конкуренції, як вид, форма і тип конкурентних відносин, умови домінування та характеристики конкурентного середовища, зміст яких було розглянуто в роботі [4, с. 245–252].

Складність поведінки роздрібних посередників у конкурентній боротьбі ставить галузеву науку перед серйозною емпіричною проблемою. Ситуація ускладнюється й тим, що теоретична проблема аналізу конкурентних відносин підприємств і організацій у нашій країні практично не досліджувалася. Для аналізу рівня конкурентної боротьби в умовах ринку роздрібних посередників необхідна методологія, яка дозволяє успішно діяти в умовах слабо структурованої проблеми. Ця методологія повинна забезпечувати синтезування впливу критеріїв, які мають якісно різні значення – вона повинна враховувати нові властивості, отримані в результаті синергетичного ефекту від взаємодії цих критеріїв. Варто зважати на те, що розв'язок такої складної проблеми, як визначення і діагностика характеристик конкурентної поведінки на ринку роздрібних посередників, не може бути успішно здійснено шляхом виділення окремих її складових та

елементів, їх розв'язання і агрегування отриманих результатів, тому що в цьому випадку можливе виникнення ситуацій на зразок «парадокс Ерроу» [8, с. 128].

Для дослідження характеристик конкурентної поведінки в роздрібній торгівлі нами було використано метод аналізу ієрархій (MAI) [9, с. 44].

Ієрархічне уявлення характеристик конкурентної поведінки на регіональному ринку та в зоні обслуговування роздрібних посередників з урахуванням запропонованих релевантних критеріїв [10] зображено на рис. 2.

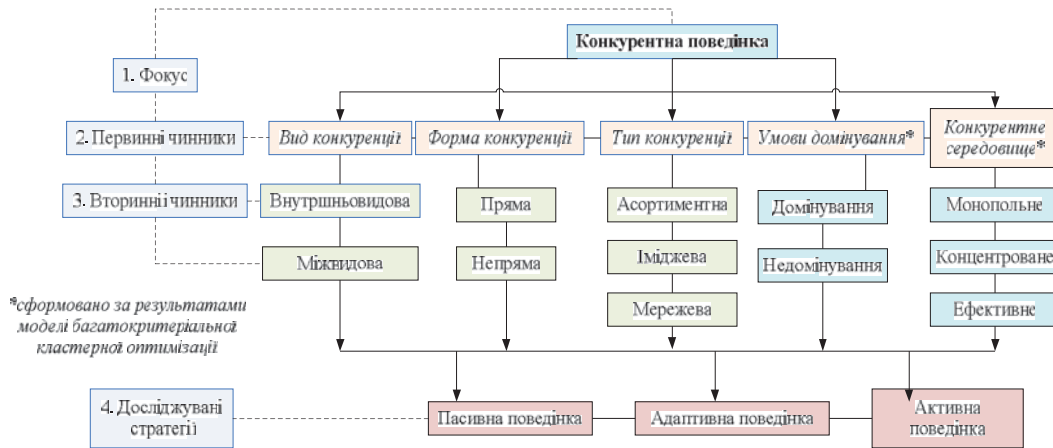

Рис. 2. Ієрархія впливу факторів на стратегію конкурентної поведінки в роздрібній торгівлі (джерело: авторська розробка)

Таким чином, характеристики і параметри конкурентної поведінки на ринку торговельних посередників між роздрібними підприємствами та організаціями визначаються, на нашу думку, значенням і взаємодією таких факторів конкуренції, як вид, форма і тип конкурентних відносин, умови домінування учасників та конкурентне середовище. Це, у свою чергу, припускає наявність синергетичного ефекту від їхньої взаємодії. Становище ускладнюється ще й тим, що характер конкурентної поведінки в роздрібній торгівлі має динаміку, тому що значення факторів, які його визначають, і їхнє співвідношення не постійні в часі. Це, певним чином узгоджує категорії в ланцюжку «конкуренція – конкурентна поведінка – конкурентна позиція – конкурентна динаміка» і вимагає кардинального перегляду методів оцінки конкурентоспроможності мережних і локальних операторів. З урахуванням цього розроблено методологію діагностики конкурентного стану підприємств на ринку роздрібних посередників, що ґрунтується на системному підході методу аналізу ієрархій.

Висновки. Запропонований підхід базується на результатах розробки багатокритеріальної кластерної оптимізації, побудові ієрархічної структуризації конкурентної поведінки на ринку з урахуванням виділених нами релевантних критеріїв. У подальшому ця методологія передбачає розробку дослідницьких сценаріїв стосовно регіональних і локальних ринків, зон обслуговування роздрібних посередників, виявлення факторів конкуренції, їх узгодження й ієрархічний синтез отриманих даних. Отримані дані щодо характеру конкурентної поведінки і рівня конкурентної боротьби потрібно враховувати роздрібним посередникам для розробки раціональних конкурентних стратегій з метою досягнення або збереження високої конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі.

Бібліографічні посилання і примітки

1. **Авдашева С. Б.** Теория организации отраслевых рынков : учебник / С. Б. Авдашева, Н. М. Розанова. – М. : Магистр, 1998. – 320 с.
2. **Азарян Е. М.** Динамический подход в изучении параметров конкурентного процесса: сущность, уровни, оценка / Е. М. Азарян, Т. О. Загорная // Стратегічне управління національним економічним розвитком : колективна монографія : в 2 т. / під заг. ред. О. В. Кендюхова. – Донецьк, 2013. – Т. 1. – С. 70–85.
3. **Багиев Г. Л.** Стратегии развития инструментов коммерции : монография / Г. Л. Багиев. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2010. – 459 с.
4. **Загорная Т. О.** Динамическая компонента в методологии управления конкурентоспособностью предприятия / Т. О. Загорная // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : зб. наук. праць. – Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2012. – Вип. 1, т. 1. – С. 245–252.
5. **Малахова Н. Б.** Естественные монополии: сущность и институциональные механизмы государственного регулирования / Н. Б. Малахова. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2006. – 344 с.
6. **Філюк Г.** Природна монополія: теоретичний аспект / Г. Філюк // Вісник КДТЕУ. – 2000. – № 4. – С. 145–153.
7. **Гонова О. В.** Экономико-математическое моделирование выявления доминирующего положения хозяйствующего субъекта на товарном рынке региона / О. В. Гонова // Современные наукоемкие технологии. Региональное приложение. – 2011. – № 3 (27). – С. 18–23.
8. **Kenneth J. Arrow** Risk Perception in Psychology and Economics / Arrow J. Kenneth. – Economic Inquiry. – 1982. – Vol. 20, № 1. – P. 1–9.
9. **Saaty Thomas L.** Relative Measurement and its Generalization in Decision Making: Why Pairwise Comparisons are Central in Mathematics for the Measurement of Intangible Factors / Thomas L. Saaty // The Analytic Hierarchy : Network Process. RACSAM (Review of the Royal Spanish Academy of Sciences, Series A, Mathematics). – 2008. – Vol. 102, № 2. – P. 251–318.
10. **Zagornaya T. O.** Structural analysis of the factors of retailers competition behavior in the market [Електронний ресурс] / Т. О. Zagornaya // World Applied Sciences Journal (WASJ). – 2013. – Issue 27 (Education, Law, Economics, Language and Communication), 13. – Режим доступу: [http://www.idosi.org/wasj/wasj27\(elelc\)13/115.pdf](http://www.idosi.org/wasj/wasj27(elelc)13/115.pdf)

Надійшла до редколегії 18.10.2014